

Projekt inkorporacji czy współpracy? Relacje Rosji z Abchazją i Osetią Południową w oparciu o umowy dwustronne z lat 2008-2015

Jednym z najbardziej osobliwych zjawisk na stosunkowo niewielkim obszarze Kaukazu Południowego jest istnienie tworów quasi-państwowych, określanых zwykle mianem *parapaństw*. To organizmy posiadające wiele cech państwa (rząd, administrację, wojsko i policję, sądy, parlament) funkcjonujące jednak bez własnej waluty oraz uznania międzynarodowego¹. Takimi *parapaństwami* są chociażby Południowa Osetia i Abchazja, które status ten otrzymały po wojnie z Gruzją w latach 90. XX wieku. Pierwszym krajem, który uznał ich niepodległość była Rosja. Miało to miejsce w 2008 roku po wojnie gruzińsko-osetyjskiej. Krok ten przez Parlament Europejski uznany został za bezprawną okupację tych terenów². Nie zmienia to jednak faktu, iż Abchazja i Osetia Południowa od 2008 roku pozostają *de facto* państwami w sensie funkcjonalnym, jednak całkowicie zależnymi w swym istnieniu od Federacji Rosyjskiej. Poniższy artykuł ma na celu przedstawienie funkcjonowania owych tworów quasi-państwowych w oparciu o akty prawne zawierane między nimi a Rosją w latach 2008-2015 czyli o najnowsze traktaty, które oficjalnie pogłębić miały współpracę pomiędzy nimi, a potępione zostały na arenie międzynarodowej i przez wielu obserwatorów określone jako *pelzająca inkorporacja*³.

Zarówno na terytorium dzisiejszej Abchazji jak i Osetii Południowej, Rosja zaznaczyła swoją obecność już dużo wcześniej wykorzystując mieszaną etniczną całego Kaukazu jako jedno z narzędzi prowadzenia polityki w regionie. Tak też od XIX wieku zarówno Osetia jak i Abchazja znalazły się w granicach Imperium Rosyjskiego, by po rewolucji 1917 roku stać się częścią Gruzjińskiej SRR⁴. Po rozpadzie Związku Radzieckiego i proklamowaniu niepodległości przez Gruzję w 1991 roku abchaskie żądania dużej

---

1 Antonowicz L., *Pojęcie państwa w prawie międzynarodowym*. PWN, Warszawa 1974.

2 U.S. Senior Diplomat on Term 'Occupied', <http://www.civil.ge/eng/article.php?id=23206>, [1.12.2016].

3 Górecki W., *Pelzająca inkorporacja Abchazji. Koniec eksperymentu separatystycznej demokracji*, <https://www.osw.waw.pl/pl/publikacje/komentarze-osw/2015-03-12/pelzajaca-inkorporacja-abchazji-koniec-eksperymentu>, [1.12.2016]

4 Po rewolucji październikowej Abchazja w 1921 roku proklamowała swoją niezależność. Do Gruzjińskiej SRR została wcielona zgodnie z dekretem Stalina dopiero w 1931 r., czyt. dalej w: Czachor R., *Abchazja, Osetia Południowa, Górski Karabach: geneza i funkcjonowanie systemów politycznych*, Wrocław 2014.

autonomii (zgodne z Konstytucją Abchaskiej SRR z 1925 roku) spotykały się z kategorycznym sprzeciwem Tbilisi, które upierało się przy państwie unitarnym. W odpowiedzi Rada Najwyższa Abchazji uchwaliła przywrócenie wspomnianej wcześniej konstytucji z roku 1925⁵. Napięcie pomiędzy władzami Tbilisi a Suchumi doprowadziło ostatecznie do wojny w latach 1992-1993⁶, którą wygrała strona abchaska przy wsparciu wojsk rosyjskich. Od tego też czasu obecność rosyjskich sił pokojowych oraz baz wojennych na terytorium abchaskim, a także coraz częstsze wydawanie paszportów rosyjskich dla mieszkańców Abchazji stały się jednym z narzędzi używanych przez Rosję w celu utrzymywania pozycji hegemonu regionu południowokaukaskiego. Były to jednak działania w dużej mierze ukryte przed światową opinią publiczną; w Abchazji natomiast miały pewne znaczenie propagandowe.

Z kolei obszar dzisiejszej Osetii Południowej wraz z Gruzją został zajęty przez Rosję w 1801 roku. 45 lat później władze carskie utworzyły okręg osetyjski, który istniał do 1859 roku, niemniej jego powstanie można uznać za narodziny Osetii Południowej. Jak już wspomniano wyżej, po zajęciu Kaukazu przez bolszewików, region ten funkcjonował w granicach Gruzjińskiej SRR. W czasie pierestrojki zaczęło dochodzić do regularnych powstań antygruzińskich, które zatrzymane zostały w 1992 roku pokojem w Dagomysie⁷. Rozejm pomiędzy stronami trwał do 2008 roku, gdyż w sierpniu tegoż roku doszło do załamania rozmów gruzińsko-osetyjskich i rozpoczęcia wielokrotnego ostrzeliwania przez Osetyjczyków terenów znajdujących się pod kontrolą sił gruzińskich. W wyniku coraz intensywniejszych starć w sierpniu doszło do tzw. wojny pięciodniowej, w której siły osetyjskie wspierała strona rosyjska. Konflikt zakończył się 25 sierpnia. Jego zwieńczeniem było uznanie przez parlament rosyjski (Rada Federacji i Duma Państwowa) niepodległości zarówno Osetii Południowej jak i Abchazji, co dzień później zatwierdził ówczesny prezydent FR Dmitrij Miedwiediew⁸.

Uznając niepodległość Abchazji i Osetii, Rosja zmuszona została do ustalenia prawnych reguł tworzenia „relacji międzynarodowych” z nowymi „państwami”. Stało się to

---

5Górecki W., *Abchazja*. Wyd. 1. Wołowiec, s. 2.

6 Więcej w: Portier T., *History of the conflicts in Nagorno-Karabakh, Abkhazia and South Osetia. Conflict in Nagorno-Karabakh, Abkhazia and South Ossetia: A Legal Appraisal*, [1.12.2016].

7 Czachor R., *Elity polityczne Osetii Południowej wobec idei niepodległości*. „Nowa Polityka Wschodnia”, 1 (6)/2014, s. 53.

8 Czachor R., *Abchazja, Osetia Południowa, Górski Karabach: geneza i funkcjonowanie systemów politycznych*, Wrocław 2014, s. 245.

zatem głównym celem zaraz po nawiązaniu kontaktów dyplomatycznych⁹. Podczas pierwszego spotkania Ministrów Spraw Zagranicznych Rosji, Abchazji i Osetii Południowej doszło do wymiany not dyplomatycznych i jednocześnie podjęto po raz pierwszy kwestię przygotowania projektów mających określać i regulować współpracę rosyjsko-abchaską i rosyjsko-osetyjską. We wrześniu 2008 roku podpisane zostały umowy *O Przyjaźni, współpracy i wzajemnej pomocy* pomiędzy Rosją i Abchazją oraz Rosją i Osetią Południową. Oba dokumenty były niemal identyczne, a różniły się jedynie nazwami podpisujących je stron. Jak zauważają T. Ambrosio i W. A. Lange (eksperti z Uniwersytetu w Północnej Dakocie) fakt ten wskazuje na to, że „najważniejszym impulsem do zawarcia tych umów było utrzymanie roli Rosji jako hegemonu narzucającego jasno nowym aktorom w regionie swoje reguły”¹⁰. Dokument ten stał się podstawą do tworzenia kolejnych umów i porozumień zacieśniających współpracę omawianych stron. Artykuł. 2 omawianego traktatu mówi, iż „Strony będą ściśle współpracować w celu umocnienia pokoju, zwiększenia stabilności i bezpieczeństwa w regionie Zakaukazia i regularnie prowadzić konsultacje dotyczące regionalnej i globalnej problematyki”¹¹. T. Ambrosio i W.A. Lange sugerują, iż podkreślona w tymże artykule współpraca dotycząca przede wszystkim polityki bezpieczeństwa jak i zagranicznej, w zasadzie zmuszała stronę abchaską i osetyńską do poddania się dyktatowi rosyjskiego Ministerstwa Spraw Zagranicznych¹². W kolejnych artykułach została określona jaśniej współpraca w zakresie bezpieczeństwa i ochrony granic, zatem „w celu ochrony bezpieczeństwa zainteresowanych stron, oferują one prawo do budowy i wykorzystywania baz wojennych i infrastruktury wojskowej znajdujących się na terytoriach stron”¹³.

Gwarantem dalszego trwania nowopowstałych granic została Rosja, o czym świadczy fragment traktatu mówiący o tym, że Abchazja i Osetia w kwestii „formowania organów ochrony przygranicznej w interesie zabezpieczenia wspólnego bezpieczeństwa i bezpieczeństwa Rosji oddają pełnomocnictwo stronie rosyjskiej w zakresie ochrony granic państw”¹⁴.

---

9 Колобов О. А., Коротышев А. П., Платонов И. В., *Формирование нормативно-правовой базы двусторонних отношений РФ и республик Абхазия и Южная Осетия: информационно-политический аспект*, <http://cyberleninka.ru/article/n/formirovanie-normativno-pravovoy-bazy-dvustoronnih-otnosheniy-rf-i-respublik-abkhaziya-i-yuzhnaya-osetiya-informatsionno-politicheskii>, [1.12.2016].

10 Ambrosio T., Lange W.A., *The architecture of annexation? Russia's bilateral agreements with South Ossetia and Abkhazia*, w: *Nationalities Papers*. (Nationalities Papers, 2 September 2016, 44(5):673-693).

11 *Договор о дружбе, сотрудничестве и взаимной помощи между Российской Федерацией и Республикой Абхазия*, <http://docs.cntd.ru/document/902151095> [1.12.2016].

12 Ambrosio T., Lange W.A., *The architecture...*, op.cit.

13 *Договор о дружбе, сотрудничестве и взаимной помощи между Российской Федерацией и Республикой Абхазия*, <http://docs.cntd.ru/document/902151095> [1.12.2016].

14 Ibidem.

Dużą wagę przywiązano w umowie do kwestii bezpieczeństwa, gdzie artykuł 4 mówi o tym, iż „strony będą współpracować w zakresie walki z przestępczością, terroryzmem i innymi przejawami ekstremizmów, bezprawnym handlem narkotykami, migracjami i innymi działalnościami niezgodnymi z prawem”¹⁵. Fragment ten pokazuje znaczenie Abchazji i Osetii Południowej jako centrów antyterrorystycznych leżących na granicy z państwem, które ów terroryzm może zaprowadzać, czyli Gruzję. Potwierdziły to słowa ówczesnego prezydenta Abchazji Sergieja Bagapszy, który powiedział, iż „akty terrorystyczne realizowane przez służby specjalne Gruzji w strefie przygranicznej z Osetią Południową i Abchazją zmuszają do znalezienia sposobów walki z nimi”¹⁶. Na podstawie omawianego tu porozumienia zniesione zostały również granice gospodarcze, gdyż strony zadeklarowały „integrację systemów energetycznych, transportu i telekomunikacji”. Ujednolicone zostało ustawodawstwo w zakresie działalności gospodarczej, prawa cywilnego i podatkowego. W umowie zadeklarowano również współpracę w zakresie ochrony zdrowia, sfer humanitarnych, kulturalnych i technologii. Jednocześnie Rosja zadeklarował się do „kontroli i utrzymania systemu bankowego Abchazji”, co oznaczało wprowadzenia rubla jako waluty narodowej (Osetia nie posiada swojego systemu bankowego)¹⁷.

Na podstawie omawianych wyżej umów od 2009 do 2015 roku pomiędzy Abchazją, Osetią Południową i Federacją Rosyjską podpisano 70 kolejnych porozumień podejmujących szerokie spectrum problemów, co „zalegalizowało” sposób kreowania relacji pomiędzy Rosją i powyższymi terytoriami, a przede wszystkim zabezpieczenia i umocnienia rosyjskich interesów w regionie.

17 marca 2009 roku zostało podpisane porozumienie pomiędzy Ministrami Finansów stron w sprawie udzielenia pomocy finansowej przez Federację Rosyjską na rozwój społeczno-gospodarczy i zabezpieczenie budżetów. Abchazji przyznano 2,36 mld rubli, a Osetii Południowej 2,8 mld rubli. Ta ostatnia otrzymała dodatkowo 8,5 mld rubli na odbudowanie zniszczeń wojennych, to jest mieszkań, obiektów o znaczeniu socjalnym i wojskowym, które ucierpiały w wyniku wojny w 2008 roku.¹⁸. Ustanowiona została Komisja Międzyrządowa do nadzorowania tejże renowacji. Zgodnie z podpisanymi przez strony porozumieniami obiekty wojskowe lub półwojskowe, które poddane zostały

---

15 Ibidem.

16 *Абхазия и Южная Осетия создают центры борьбы с грузинским терроризмом*, <https://regnum.ru/news/polit/632411.html>, [1.12.2016].

17 *Договор о дружбе, сотрудничестве и взаимной помощи между Российской Федерацией и Республикой Абхазия*, <http://docs.cntd.ru/document/902151095> [1.12.2016].

18 Колобов О. А., Коротышев А. П., Платонов И. В., *Формирование нормативно-правовой базы...*, op.cit.

rekonstrukcji po 2009 roku stawały się jednak własnością Federacji Rosyjskiej. Tegoż roku również podpisane zostało porozumienie o współpracy wojskowej, które wprowadzało dla FR „prawo do budowy, wykorzystania i modernizacji infrastruktury wojskowej i baz wojskowych”¹⁹. Ponadto umowa mówiła o „wspólnym zgrupowaniu sił”. Równolegle podpisano porozumienie o dostarczaniu materiałów wojskowych i usług.

W kwietniu 2009 roku Abchazja i Osetia podpisały niemal identyczne porozumienia z Rosją dotyczące ochrony ich granic. Było to wzmocnienie *Umowy o Przyjaźni* podpisanej w 2008 roku. Porozumieniem objęte zostały też kwestie finansowania przez Moskwę zarówno cywilnych jak i wojskowych obiektów znajdujących się terytoriach państw. Tym samym rosyjskie wojsko zabezpieczać miało granicę z Gruzją. Jednocześnie otwarty został i zintensyfikowany ruch bezwizowy pomiędzy Abchazją i Rosją oraz Osetią i Rosją, co spowodowało też gwałtowny wzrost ubiegania się o obywatelstwo rosyjskie mieszkańców „nowych republik”. Rozpoczęła się również intensyfikacja stosunków na płaszczyźnie społeczno-gospodarczej. „Jednolity rynek towarów i usług” stworzył nowe możliwości dla rosyjskich inwestorów. Osetia Południowa podpisała umowę o badaniu i wydobywaniu złóż mineralnych na jej terytorium, które to całkowicie miało zostać objęte rosyjskim nadzorem, a *de facto* zobligowało Osetię do udostępnienia swego terytorium w celu wydobywania złóż przez rosyjskie firmy. W 2010 roku Rosja zobowiązała się do zwiększenia kapitalizacji i modernizacji Abchaskiego Banku Narodowego.

Pomiędzy omawianymi stronami po 2009 roku podpisano również umowy mające doprowadzić do integracji kulturowej, co oznaczało między innymi zastrzeżenie sobie przez Rosję prawa do transmitowania swoich stacji telewizyjnych. Abchazja i Osetia zobowiązały się w tym celu do „stworzenia warunków prawnych, instytucjonalnych i ekonomicznych”²⁰ dla transmisji rosyjskich mediów w obrębie nowych granic. W 2012 roku podpisano również porozumienie o edukacji, które umożliwiało i ułatwiało szkolenie abchaskich nauczycieli w Rosji na koszt Moskwy. Z kolei Abchazja zobowiązała się jednocześnie do „wspierania nauki języka, literatury, historii i kultury rosyjskiej”. Taka deklaracja nie była potrzebna w Osetii Południowej, gdzie językiem oficjalnym był i jest język rosyjski. W przeciągu kolejnych lat pojawiały się następne porozumienia o wspólnym zwalczaniu przestępczości, zarządzaniu kryzysowym, ochronie środowiska, które coraz bardziej unifikowały

---

19 Ambrosio T., Lange W.A., *The architecture...*, op.cit.

20 Ibidem.

funkcjonowanie Abchazji i Osetii Południowej z Federacją Rosyjską, zwiększając jednocześnie ich zależność od północnego sąsiada.

Od 2008 do 2015 roku pomiędzy omawianymi stronami podpisano kilkadziesiąt różnych traktatów i porozumień. Nie ulega wątpliwości, że mimo iż oficjalnie były to akty pomiędzy podmiotami na równych prawach, które podtrzymywać miały współpracę pomiędzy nimi, to jednak realnie dyktowane i formułowane były przez stronę rosyjską i wszystkie ukierunkowane były na ochronę jej interesów w regionie, umacniając jej pozycję i będąc jednocześnie instrumentem nacisku na Gruzję. W przeciągu tych 6 lat udało jej się dostosować prawo i ustrój Republiki Abchazji i Osetii Południowej, objąć kontrolą ich granice, budując na tam terytoriach nowe bazy wojskowe i zwiększając jednocześnie ilość wojska. Zwieńczeniem tej polityki stało się podpisanie w listopadzie 2014 roku z Abchazją traktatu o sojuszu i strategicznym partnerstwie²¹ i w marcu 2015 roku rosyjsko- osetyńskiego *Traktatu o sojuszu i integracji*. Obie umowy zostały stworzone w oparciu o umowę z 2008 roku i choć można wskazać wiele punktów wspólnych, w licznych kwestiach diametralnie się różnią²².

Abchasko- rosyjski traktat o sojuszu i strategicznym partnerstwie

Jako główne cele partnerstwa strategicznego stron, przedstawione zostały „koordynacja polityki zagranicznej; stworzenie wspólnej przestrzeni obronnej, społecznej i gospodarczej; stworzenie warunków do pełnego udziału Republiki Abchazji w procesach integracyjnych na obszarze postradzieckim, realizowanych z inicjatywy lub przy udziale Federacji Rosyjskiej; ochrona wspólnej przestrzeni kulturowej, humanitarnej i duchowej”²³. W kolejnym artykule Federacja Rosyjska zobowiązała się do „dołożenia wszelkich starań mających na celu pogłębienie relacji międzynarodowych Abchazji, w tym zwiększenia grona państw uznających jej niepodległość”²⁴.

Celem dokumentu było przede wszystkim stworzenie wspólnego systemu (przestrzeni) w sferze obronności, bezpieczeństwa, współpracy społecznej, ekonomicznej,

---

21 27 maja 2014 w Suchumi doszło do masowych protestów przeciwko administracji. Opozycja oskarżyła ją o korupcję i doprowadzenie do ekonomicznej zapaści państwa, czego skutkiem była ucieczka prezydenta Aleksandra Ankwa z Abchazji.. Opozycja sformowała wówczas tzw. Radę Koordynacyjną która postulowała potrzebę zawarcia nowego traktatu z Rosją oraz wstąpienia Abchazji do Unii Celnej i Unii Euroazjatyckiej, Wkrótce odbyły się nowe wybory prezydenckie, których zwycięzcą został Raul Chadzimba.

22 Pierwotna wersja umowy rosyjsko-abchaskiej również miała być zatytułowana jako *Traktat o sojuszu i integracji*, co jednak nie zostało zaakceptowane przez Abchazję, gdyż naruszać miało „niezależność kraju”.

23 *Договор между Российской Федерацией и Республикой Абхазия о союзнничестве и стратегическом партнёрстве*, <http://www.kremlin.ru/supplement/4783>, [1.12.2016].

24 Ibidem.

kulturowej. Zakładał powstanie rosyjsko-abchaskich zgrupowań wojskowych. W czasie wojny mogą one zostać wykorzystane na wniosek prezydenta Abchazji, natomiast w czasie pokoju dowództwo ma być rotacyjne, sam zaś dowódca w czasie wojny powoływany powinien być jedynie przez stronę rosyjską. Zgodnie z traktatem standardy wojskowe powinny zostać zunifikowane z rosyjskimi, co też Moskwa zdecydowała się sfinansować. Traktat określa również wspólną ochronę abchaskich granic (w praktyce granicy z Gruzją) oraz swobodę przepływu osób przez granicę abchasko-rosyjską.

W związku z aspiracjami Abchazji dotyczącymi wstąpienia do Unii Eurazjatyckiej jako samodzielnego państwa, w sferze celnej zobligowana była ona do harmonizacji prawodawstwa z regulacjami obowiązującymi w tejże Unii w ciągu trzech lat. Dostosowanie porządku prawnego Abchazji do rosyjskiego objąć miało sferę budżetową, ochrony socjalnej, zdrowia, systemu emerytalnego, edukacji. Wielkość zarobków pracowników abchaskiego sektora publicznego również miała zostać doprowadzona do standardów obowiązujących w Rosji. Środki na wprowadzane zmiany zobligowała się pokryć Moskwa. W celu odpowiedniej kontroli i nadzoru nad kolejnymi działaniami Abchazji, Rosja powołała również określone delegacje w rejonie, czyli Przedstawicielstwo handlowe ds. Współpracy z Rosją, Służbę Celną, Centrum Kulturalne oraz Ambasadę Rosyjską w Suchumi²⁵. Instytucje te mają nadzorować odpowiednio działania władz abchaskich, by te dotrzymywały przede wszystkim postanowień traktatowych, utrzymujących pozycję Rosji. Warto zaznaczyć, iż tych instytucji nie utworzono w Osetii Południowej, co świadczy o zdecydowanie wyższym poziomie niezależności Abchazji. Potwierdza to też zatwierdzony w umowie abchaski postulat o uproszczeniu procedur przyjmowania przez obywateli jednej ze stron obywatelstwa drugiej (co ułatwiłoby wykupienie przez Rosjan atrakcyjnych nieruchomości w Abchazji – osoby niemające abchaskiego obywatelstwa nie mogą ich obecnie nabywać). W efekcie w traktacie znalazł się niesymetryczny zapis, że Federacja Rosyjska podejmie dodatkowe środki mające na celu uproszczenie procedur przyjmowania przez obywateli Abchazji obywatelstwa Rosji²⁶.

Traktat wszedł w życie 5 marca 2015 został zawarty na 10 lat z możliwością przedłużania o kolejne 5, jeśli żadna ze stron go nie wypowie.

Rosyjsko-osetyjski traktat o sojuszu i integracji

---

25 <http://www.ved.gov.ru/exportcountries/ab/> [1.12.2016].

26 <http://www.kremlin.ru/supplement/4783> [1.12.2016].

Rok później prezydent Władimir Putin oraz lider Osetii Południowej Leonid Tibilow podpisali rosyjsko-osetyjski traktat o sojuszu i integracji. Podpisanie powyższej umowy na 25 lat z Osetią, miało kończyć z punktu widzenia Moskwy konflikt gruzińsko-osetyjski²⁷. Zgodnie z nim Osetia Południowa niemal całkowicie została zintegrowana z Rosją m.in. w sferze celnej, obronności i bezpieczeństwa wewnętrznego. Siły zbrojne Osetii Południowej stały się częścią sił zbrojnych i organów Federalnej Służby Bezpieczeństwa Federacji Rosyjskiej, zniesiono kontrolę graniczną pomiędzy sygnatariuszami, co przede wszystkim otwarło wzajemny przepływ towarów pomiędzy stronami. Przyspieszony został tryb otrzymywania obywatelstwa rosyjskiego dla mieszkańców Osetii Południowej. Rosja zobowiązała się do udzielenia Osetii pomocy finansowej w wysokości 150 mln USD oraz dostosowania pensji i świadczeń socjalnych Osetyjczyków do poziomu średniej w północnokaukaskim okręgu federalnym²⁸.

Umowa o sojuszu i integracji wraz z podpisaną w lutym 2015 r. umową o granicy państwowej doprowadziły do faktycznej inkorporacji Osetii Południowej. Zachowała tylko pewne pozory państwowości. Jeśli oficjalnie nie została ona inkorporowana, to jednak tak daleko idąca integracja i brak samodzielnych organów i polityki w Osetii, stworzyły z niej region „anektowany nieoficjalnie”. To w pełni formalizuje rosyjski system zarządzania w istocie pozbawioną podmiotowości republiką, która jest swego rodzaju poligonem wojskowym dla Rosji. Warto podkreślić, iż Leonid Tibilow - prezydent Osetii - zapowiedział w 2016 roku organizację referendum w sprawie całkowitej akcesji do Federacji Rosyjskiej. Lider ogłosił, że przyczynami referendum są "wzrastająca ekspansja NATO" oraz "antyrosyjska i antyosetyjska retoryka gruzińskich władz"²⁹. Póki co, Kreml jednak nie zdecydował się na uznanie legalności takiego referendum. Mimo aspiracji i chęci większości Osetyjczyków, Rosja nie zdecydowała się na pełną akcesję ze względu na niewielkie wewnętrzne korzyści propagandowe (społeczeństwo rosyjskie odnosi się do kwestii osetyjskiej z obojętnością) oraz kolizję z obecną polityką wobec Gruzji. Polega ona głównie na wykorzystywaniu miękkich środków (propaganda medialna, działalność prorosyjskich organizacji i ruchów politycznych, współpraca z Gruzinią Cerkwią Prawosławną,

---

27 Falkowski M., *Rosja wchłania Osetię Południową*, <https://www.osw.waw.pl/pl/publikacje/analizy/2015-03-25/rosja-wchlania-osetie-poludniowa>, [1.12.2016].

28 <http://kremlin.ru/supplement/4819>, [1.12.2016].

29 В Южной Осетии в 2017 году пройдет референдум о вхождении в состав России, <https://ria.ru/world/20160526/1439695048.html>, [1.12.2016].

budowanie powiązań międzyludzkich oraz biznesowych) w celu podsycania antyzachodnich i prorosyjskich postaw w gruzińskim społeczeństwie³⁰.

Obecny układ geopolityczny, stworzony po konflikcie pięciodniowym z 2008 roku jest zgodny z podstawowymi założeniami rosyjskiej polityki w regionie. W związku z tym należy spodziewać się działań Kremla, które będą konserwowały obecny układ. Rosja zdobyła strategiczne przyczółki i jest w trakcie „okopywania się” – przez co należy rozumieć postępującą militaryzację Abchazji i Południowej Osetii³¹, – tak komentowano i oceniano uznanie niepodległości omawianych tworów państwowych przez Federację Rosyjską na arenie międzynarodowej. Od 2008-ego do 2015-ego roku Rosja konsekwentnie budowała coraz silniejszą pozycję w regionie, wykorzystując instrument abchasko-osetyjski jako środek oddziaływania na Gruzję coraz bardziej orientującą się na Zachód, a tym samym inne mocarstwa zainteresowane regionem. Należy podkreślić, iż oba *parapaństwa* były i są gospodarczo niezdolne do samodzielnego funkcjonowania. W obu przypadkach znaczną część państwowego budżetu pokrywa Moskwa. Brak infrastruktury gospodarczej, a także pełna kontrola struktur władzy przez Kreml uniemożliwiają Cchinwali i Suchumi ekonomiczną inicjatywę, która jedynie w Abchazji (ze względu na duże walory turystyczne) ma względne szanse na jakikolwiek rozwój. Oba *parapaństwa* są zatem ekonomicznie niemal w całości uzależnione od Moskwy. Pod tym względem zdecydowanie trudniejsza wydaje się pozycja Południowej Osetii, która nie posiadając lokalnej infrastruktury nie jest w stanie wytwarzać własnych dóbr.

Jak widać na podstawie przytoczonym umów dwustronnych, Rosja przez 6 lat główny nacisk kładła na odpowiednie rozbudowanie infrastruktury wojskowej w regionie i zabezpieczenie granic z Gruzją. Doprowadzenie do podpisania nowych traktatów w latach 2014-2015 klarownie pokazało obecny układ rosyjskiej pozycji w regionie i sytuacji polityczno-gospodarczej w obu *parapaństwach*. Jak twierdzi Wojciech Górecki, ostatnie traktaty były zabiegiem mającym na celu *przekształcenia kontrolowanej przez Moskwę separatystycznej republiki w swoiste „terytorium stowarzyszone”*³². Ciekawy punkt widzenia

---

30 Falkowski M., *Rosja...*, op.cit.

31 Reszczyński Ł., *Perspektywy funkcjonowania Abchazji i Osetii Południowej*, <http://www.psz.pl/117-polityka/perspektywy-funkcjonowania-abchazji-i-osetii-poludniowej>, [1.12.2016].

32 Górecki W., *Pelzająca inkorporacja Abchazji. Koniec eksperymentu separatystycznej demokracji*, <https://www.osw.waw.pl/pl/publikacje/komentarze-osw/2015-03-12/pelzajaca-inkorporacja-abchazji-koniec-eksperymentu>, [1.12.2016].

z kolei prezentują amerykańscy badacze, którzy twierdzą, iż traktaty te pokazują, iż nie wszystkie procesy zachodzące w omawianych republikach są kontrolowane przez Moskwę, a wypracowanie z powodzeniem kilku ustępstw ze strony rosyjskiej przy podpisywaniu ostatnich traktatów jest ogromnym sukcesem. Oczywiście owa „samodzielność” odnosi się głównie do Suchumi, nie Cchinwali, co nie zmienia faktu, że *samodzielność* wydaje się w tym wypadku słowem użytym na wyrost i pewne roszczenia ze strony abchaskiej nie mogą mieć większego znaczenia w finalnej wersji traktatu.

O ile projekt zacieśniania integracji z Osetią Południową uznać można za niemal jawną aneksję republiki, o tyle polityka wobec Abchazji jest znacznie ostrożniejsza, pozostawiająca abchaskim elitom złudzenie choć umiarkowanej suwerenności. Nie zmienia to jednak faktu, iż w ciągu ostatnich lat polityka wobec owych republik była projektem powolnej inkorporacji, w przeciwieństwie do chociażby Krymu, który został jawnie anektowany przez Federację Rosyjską. Abchazja i Osetia pozostają republikami stowarzyszonymi, które uzależnione są niemal całkowicie od Rosji, dofinansowane przez nią i podporządkowane jej celom geopolitycznym. Przez kolejne lata: (Abchazja przez 10 a Osetia Południowa przez 25), będą zatem służyły z całą pewnością jako zintegrowane z państwem rosyjskimi republiki, które jednocześnie pozostają jej bazą wojskową oraz instrumentem politycznym

SUMMARY

After the War of August 2008, Abkhazia and South Ossetia are recognized by Russia as independent states. Both territories depend upon Russia and are claimed as Russian geopolitical, military, and economic objectives. Relationships between Russia and these quasi-states are based on bilateral agreements signed in September 2008. This study is an analysis of Russian - Abkazan and Russian - South Ossetian agreements between 2008 and 2015. It is focused on mutual relations and Russian ways to build its position in South Caucasus, especially in these quasi-states.

-DCFTA między UE i Gruzją, umowa stowarzyszeniowa

-skazanie Saakaszwilego za nadużycia władzy

-2018- wygrana Zurabiszwili

Relacje Gruzji z Sojuszem Północnoatlantyckim zostały zapo-

czątkowane już w latach 90. ubiegłego stulecia. W 1992 roku Gruzja

została członkiem Północnoatlantyckiej Rady Współpracy (North

209 Rozważania zawarte w niniejszym podrozdziale obejmujące okres do

2013 roku zostały pierwotnie opublikowane w artykule Gruzińska droga

do NATO. Starania Tbilisi o członkostwo, [w:] Na Wschód od Linii Curzona.

Księga jubileuszowa dedykowana profesorowi Mieczysławowi Smoleniowi,

red. R. Król-Mazur, M. Lubina, Kraków 2014.

210 Por. R. D. Asmus, op. cit.

Gruzja na arenie międzynarodowej 111

Atlantic Cooperation Council, NACC). Dwa lata później, 23 marca 1994

roku, przystąpiła do programu Partnerstwo dla Pokoju (Partnership

for Peace, PfP). Pierwsze lata współpracy charakteryzowały się nie-

wielkim zaangażowaniem Gruzji ze względu na niestabilną sytuację

wewnętrzną, jednak udało się doprowadzić m.in. do podpisania porozumienia o ochronie informacji niejawnych oraz przeprowadzić pierwsze wspólne szkolenia (w 1995 roku przedstawiciele Gruzji uczestniczyli w programach szkoleniowych organizowanych przez

NATO School w Oberammergau oraz NATO Defence College w Rzymie). W roku 1996 został wypracowany pierwszy Indywidualny

Program Partnerstwa (Individual Partnership Programme, IPP).

W 1997 roku Gruzja została członkiem Rady Partnerstwa Euroatlantyckiego (Euro-Atlantic Partnership Council, EAPC) powstałej

w miejsce Północnoatlantyckiej Rady Współpracy, a kilka miesięcy później, 22 kwietnia 1998 roku, pierwszy gruziński ambasador złożył listy uwierzytelniające na ręce Sekretarza Generalnego, inaugurując tym samym działalność misji dyplomatycznej przy NATO.